NIEUW KRISPIJN

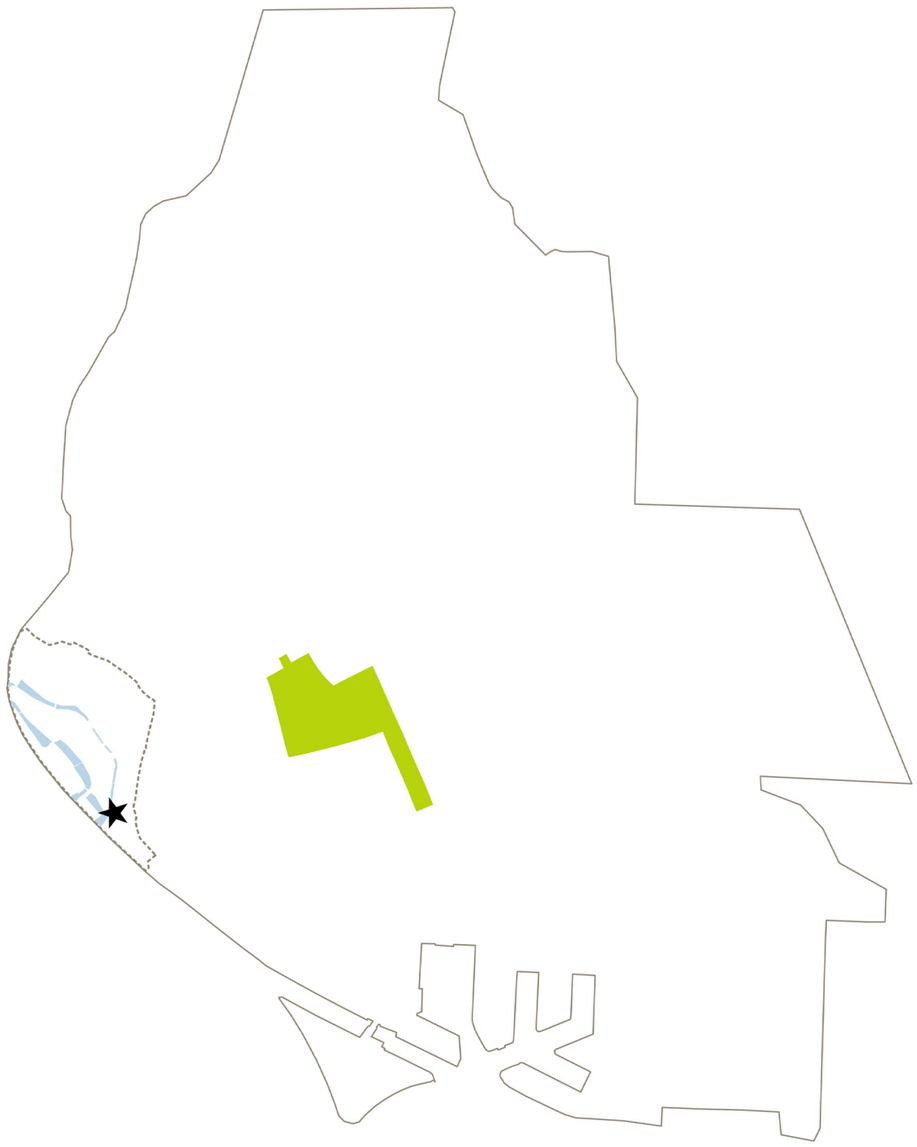

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting 5
Verantwoording 7
Aanbevelingen 9

Plangeschiedenis
plangeschiedenis 11
plannen en deelplannen 11
openbare ruimte 13
chronologie 16

Atlas 17
I Situatie 18
II Begrenzing 20
III Bestaande bebouwing 22
IV Bestaande ruimte 24
V Bebouwing en ruimte 26
VI Historische elementen 28
VII Hoofdassen 30
VIII Onderdelen hoofdassen 32
IX Secundaire structuur 34
X Onderdelen secundaire structuur 36
XI Bebouwingsvelden 38
XII Onderdelen structuur 40
XIII Stedenbouwkundige detaillering 42
XIV Wijzigingen 44
Colofon 46

Algemeen Plan van Uitbreiding der Gemeente Dordrecht
Schaal 1 a 2500

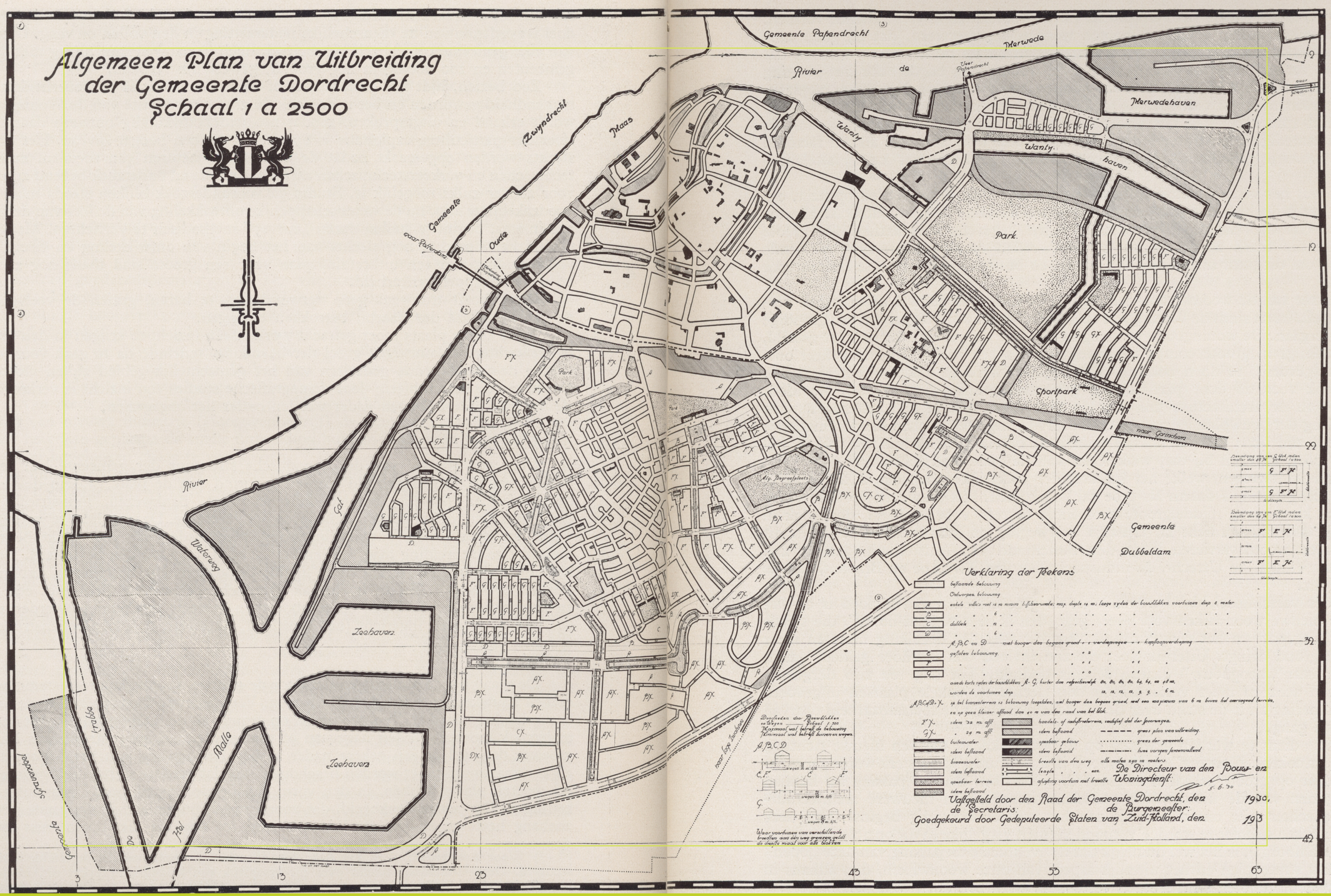

SAMENVATTING

Voor het huidige Nieuw-Krispijn werd in 1932 een eerste Uitbreidingsplan gemaakt. Destijds kwam het niet tot realisatie. Dat gebeurde wel kort na de oorlog, met een nieuw stedenbouwkundig ontwerp van de Dienst Gemeentewerken. Kenmerkend voor de wijk is een structuur met twee monumentale hoofdassen (Nassauweg en Krispijnseweg) en een voornamelijk noordzuid gericht stratenpatroon. Nieuw-Krispijn is een wijk van laagbouw met hogere bebouwing langs de randen. Ondanks de relatieve nabijheid van het stadscentrum zijn er voorzieningen als winkels en scholen. In de wijk werd met nieuwe bouwtechnieken geëxperimenteerd. Aannemer Van Wijnen bouwde hier de eerste huizen van korrelbeton, een systeem dat later in Wielwijk en Crabbehof op grote schaal zou worden toegepast.

Programmatische bijzonderheden

- Een aaneengesloten laagbouwzone met eengezinswoningen, omkaderd door hoofd- en secundaire assen met gestapelde woningen.
- Concentratie van voorzieningen langs de Nassauweg, zoals winkels, het politiebureau, de Pauluskerk en verschillende scholen.
- Portieketageflats (middelhoog) in een strook haaks op de Laan der Verenigde Naties
- Duplexwoningen tussen de Frederikstraat en Mariannestraat.
- Weinig variatie in woningtypes.

Ruimtelijke bijzonderheden

- Groenvoorzieningen aan de rand van de wijk: het Weizigtpark (noordzijde) en de begraafplaats (zuidoostzijde). Beide groenzones worden met elkaar verbonden door de Nassauweg, een korte singel met een ruim profiel en een groen karakter.
- Groene zuidgrens tussen de Rembrandtlaan / Willem de Zwijgerlaan en de Laan der Verenigde Naties
- Orthogonaal stratenpatroon, de straten zijn of noord-zuid of oost-west georiënteerd.
- Middelhoogbouw als begeleiding van de hoofdassen, deze wanden sluiten aan bij de schaal van de omgeving. In de luwte van de hoofdassen is een kleinschaliger woonmilieu met eengezinswoningen.

Bijzondere plekken

- Weizigtpark, groen zone en schakel naar station en binnenstad
- Nassauweg, groene singel
- Krispijnseweg, oude route met voorzieningen

Programma

- Ongeveer 1700 woningen, waarvan tweederde appartementen en eenderde eengezinswoningen
- 30 duplexwoningen in het oostelijk deel van de wijk
- 18 winkels en 10 woningen boven winkels
- 5 scholen en 1 gymnastieklokaal
- Politiebureau
- Pauluskerk
- Begraafplaats met aula
- Bejaardenhuis Thureborgh
- garageboxen

VERANTWOORDING

Dit onderzoek maakt deel uit van een ruimtelijke en cultuurhistorisch onderzoek naar drie naoorlogse wijken in Dordrecht-West: Nieuw-Krispijn, Wielwijk en Crabbehof. Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de gemeente Dordrecht. Het doel is om een bijdrage te leveren aan het ontwikkelen van een toekomstvisie voor de wijken, op basis van onderzoek naar hun bestaande ruimtelijke structuur. Voor het onderzoek is gebruik gemaakt van literatuur en archiefstukken betreffende het ontwerp en de bouw van de wijk. Verder werd Nieuw-Krispijn in de loop van 2005 en 2006 uitgebreid verkend. Getracht is om de bijzondere kwaliteiten van de wijk precies te benoemen. De resultaten zijn niet uitgewerkt tot een vastomlijnd eindprodukt, zoals een waardekaart of een lijst van de belangrijke objecten, maar tot aanbevelingen voor ontwikkeling in de toekomst.

Gezien vanuit het cultuurhistorische belang is het niet primair wenselijk om de wijk tot beschermd stadsgezicht te maken of veel objecten voor te dragen voor de monumentenlijst. Het klassieke instrumentarium van de monumentenzorg is niet goed toepasbaar in de naoorlogse wijken, gezien hun omvang, ruimtelijk karakter en de dynamiek van het gebruik – nog afgezien van de tijdrovende aanwijzingsprocedures die zich slecht verhouden tot de urgentie van ingrijpen. De prioriteit van cultuurhistorie behoort in Nieuw-Krispijn bij de continuïteit van de structuur te liggen, met name van de doorgaande hoofdassen (Krispijnseweg en Nassauweg). Het behoud van sommige objecten is belangrijk, zoals van de openbare gebouwen aan de Nassauweg, maar secundair. Het is de uitdaging om een nieuwe historische laag aan de wijk toe te voegen, die een programmatische en ruimtelijke verrijking oplevert. Samen met de bestaande kwaliteiten op verschillende schaalniveaus kan dit bijdragen aan een vitale wijk met een eigen identiteit en een doorlopende geschiedenis.

Het is de vraag hoe de wijk zich in de toekomst kan en moet transformeren, onder druk van veranderingen in de wijk zelf (milieunormen, veroudering voorraad, vergrijzing pioniers, instroom van nieuwe doelgroepen) en daarbuiten (ontwikkelingen van de regionale woningmarkt, omslag van aanbodmarkt naar vraagmarkt). De beste garantie voor het duurzaam continueren van de bestaande kwaliteiten van Nieuw-Krispijn is te zorgen dat de wijz in de toekomst een gewild woonmilieu blijft of wordt. Dat vraagt niet zozeer om een behoudsvisie voor de wijk, maar om een ontwikkelingsvisie – met oog voor (onder meer) de cultuurhistorische kwaliteiten. Enkele bijbehorende vragen:

- Hoe kan de bestaande ruimtelijke kwaliteit bijdragen aan de woonkwaliteit van de wijk in de toekomst?
- In hoeverre past het aanbod van woningen bij de vraag voor de toekomst?
- Hoe moet de zone tussen Oud-Krispijn en de Laan der Verenigde Naties ruimtelijk en programmatisch in de omgeving verankerd worden of blijven?
- In hoeverre zijn de voorzieningen op buurt- en wijkniveau te handhaven en zijn er mogelijk alternatieve invullingen voor te bedenken (met name langs de Nassauweg)?

Vooruitlopend op het beantwoorden van deze (en vele andere vragen) is het goed om de kwaliteiten op een rij te zetten – niet als te beschermen waarden, maar als input voor veranderingsprocessen. In dit rapport gebeurt dat op twee manieren. Eerst wordt de plangeschiedenis beschreven, toegespitst op de concepten en inspiratiebronnen voor de wijk. Hierna volgt een atlas met een ruimtelijke analyse en fotobladen, waarin de structuur en de ruimtelijke uitwerking van de wijk uiteen worden gezet en de latere afwijkingen en aantastingen in beeld zijn gebracht.

Urban Fabric BV
Steenhuis stedenbouw / landschap

Schiedam, mei 2006

AANBEVELINGEN

De cultuurhistorische betekenis van Nieuw-Krispijn geldt vooral de twee hoofdassen: de Nassauweg en de Krispijnseweg. Hier toont de wijk zich naar de stad, erachter ligt een woonmilieu met een eigen kwaliteit, dat binnen bepaalde marges veranderingen kan opnemen, zonder de samenhang van de wijk aan te hoeven tasten. In het verleden zijn al dergelijke ingrepen uitgevoerd, zoals de toevoeging van een plein en ingrijpende vernieuwing van het woningbestand. Het derde ruimtelijke element van Nieuw-Krispijn bestaat uit de strook flats tussen Oud-Krispijn en de Laan der Verenigde Naties. Dit is een autonoom onderdeel, dat niet zozeer in samenhang met de rest van Nieuw-Krispijn, maar met de hoofdweg en de achterliggende wijk Oud-Krispijn dient te worden bezien.

Aan de Krispijnseweg manifesteert Nieuw-Krispijn zich als een wand van portiekflats, onderbroken door vooroorlogse bebouwing aan de zijde van de binnenstad en recente nieuwbouw halverwege. De wand staat in contrast met de overzijde van de straat, waar Oud-Krispijn zich met een meer gedifferentieerde opbouw manifesteert. De betekenis van de Nassauweg schuilt in drie elementen: de groene profilering van de singel, de openbare functies (winkels, politiebureau, kerk, school) en de bijzondere architectuur. Hiertegenover staat als minpunt de rommelige beëindiging, zowel ruimtelijk als programmatisch. Voor de toekomst kan het karakter van de Krispijnseweg en de Nassauweg (de eerste als een wand met repeterende blokken; de tweede als singel met bijzondere functies en architectuur) een ankerpunt voor mogelijke veranderingen zijn.

De strook bebouwing langs de Laan der Verenigde Naties is nu ingevuld met flats, die haaks op de weg staan. Het is een bufferzone aan de zuidzijde van Oud-Krispijn. Dit op zich zelf staande element, met het ritme van flatgebouwen, begeleidt de grote verkeersweg en draagt bij aan de herkenbaarheid van de route. Toch is het goed denkbaar dat deze strook, vanwege woontechnische of bouwkundige overwegingen, vervangen wordt door nieuwe bebouwing met een ander ruimtelijk concept. Daarbij is het wel zaak aan te sluiten op de schaal en de ritmering van zowel de randweg als de rand van de vooroorlogse wijk.

Verdere differentiatie op gebouwniveau kan Nieuw-Krispijn in de toekomst verrijken, ook ruimtelijk. De zone achter de doorgaande hoofdwegen vormt een enclave: kleinschalig, overzichtelijk en met een gunstige positie in de stad. Deze kwaliteiten passen goed bij het woonmilieu van eengezinswoningen, maar zouden ook voor andere woonvormen inzetbaar kunnen zijn, bijvoorbeeld voor ouderen. Programmatisch en typologisch kan Nieuw-Krispijn mogelijke veranderingen goed opnemen, zolang het contrast tussen de hogere randen langs de doorgaande routes en de kleinschalige enclaves daar achter blijft bestaan. Ook vragen de mogelijke transformaties om aansluiting bij het groene karakter van de wijk, gevoel voor de relatie bebouwing-maaiveld en een zorgvuldige afstemming van private, openbare en collectieve buitenruimten. Het verdient aanbeveling nader onderzoek naar het oorspronkelijke groenplan en de latere wijzigingen uit te voeren.

Kwaliteiten op wijkniveau

- Duidelijke randen met gestapelde bebouwing (Krispijnseweg, Mauritsweg en Nassauweg), met daarachter een kleinschaliger weefsel met eengezinswoningen. Dit geeft met name het gebied tussen de Mauritsweg en Prinses Julianaweg een besloten karakter
- Drie belangrijke groene zones: het Weizigtpark, de Nassauweg en de zuidrand, gevormd door de Laan der Verenigde Naties en de Algemene Begraafplaats
- Het Weizigtpark als buffer tussen Nieuw-Krispijn en het stadscentrum
- Hoofdassen met een eigen karakter: de Nassauweg als singel met voorzieningen en de Krispijnseweg als doorgaande route van het stadscentrum naar het zuiden
- Grote differentiatie in sferen binnen de wijk. De routes door de wijk hebben een grote afwisseling. Zo zijn de noordzuid-assen (Nassauweg, Krispijnseweg) onderling verschillend. Hetzelfde geldt voor de oostwestroutes (Prinses Julianaweg en Waldeck Pyrmontweg). Verder hebben ook de kleinschalige buurten achter de hoofdroutes, als de flats langs de Laan der Verenigde Naties een zeer uiteenlopende sfeer. Met name het langzaam verkeer kan kiezen uit zeer verschillende routes door de wijk.

Knelpunten op wijkniveau

- Eenzijdig woonmilieu door weinig variatie in woningtypen, dit ondanks de hierboven gewaarde verscheidenheid van sferen in de wijk.
- De beëindiging van de Nassauweg in het zuiden; het monumentale karakter van de singel botst op inferieure bebouwing bij de Willem de Zwijgerlaan.
- Rommelige overgang tussen de vooroorlogse bebouwing in de bocht van de spoorlijn en de naoorlogse bebouwing ten westen van de Frederikstraat. De onoverzichtelijkheid wordt versterkt door recente nieuwbouw aan de Mauritsweg ter hoogte van de Mariannestraat.

Kwaliteiten op buurtniveau

- Ensembles van middelhoogbouw aan de Nassauweg en de Krispijnseweg. Bijzonder is dat dezelfde bebouwing in combinatie met verschillende straatprofielen en groeninrichting langs beide assen een verschillend karakter oplevert.
- De groene openbare ruimte van het gebied tussen de Mauritsweg en de Prinses Julianaweg. Dit wordt niet door groene openbare ruimten, maar door de voortuinen van de eengezinswoningen gemaakt.
- Groene openbare ruimte bij de middelhoogbouw in de zone tussen de Prinses Julianaweg en de Waldeck Pyrmontweg

Knelpunten op buurtniveau

- Relatief weinig openbare ruimte in het gebied tussen de Prinses Julianaweg en de Mauritsweg. Alleen de Nassauweg had van oorsprong een ruime en groene opzet. Woningbouwvereniging Woondrecht heeft hierin al verandering gebracht door 21 woningen te slopen voor meer openbare ruimte in de binnenzone.
- Inrichting van het Nassauplein als parkeerterrein, dit geeft het winkelcentrum een onplezierig aanzicht vanaf de Nassauweg en

belemmert de verblijfs- en ontmoetingsfunctie van het plein. Parkeren is een belangrijke functie voor het plein, maar er zou meer verblijfsruimte over moeten blijven.

Kwaliteiten op gebouwniveau

- Architectuur van de bijzondere bebouwing, met name aan de Nassauweg: Pauluskerk, politiebureau, scholen.
- Het ensemble van portieketageflats langs de randen van de wijk, langs de Nassauweg, Mauritsweg en Krispijnseweg.
- Het complex van duplexwoningen tussen de Frederikstraat en de Mariannestraat is een goed voorbeeld van hoe in de jaren vijftig werd gedacht over het oplossen van de woningnood. Onder een dak bevinden zich twee zelfstandige woningen voor een een- of tweepersoonshuishouden, die later, als de woningnood voorbij zou zijn, samengevoegd kunnen worden tot een eengezinswoning.

Knelpunten op gebouwniveau

- Nieuw-Krispijn kent weinig variatie in woningtypen. De flatwoningen zijn allemaal van vergelijkbare grootte, wat ook voor de eengezinswoningen geldt. De woningbouwvereniging Woondrecht heeft al iets aan deze situatie veranderd door 48 oude eengezinswoningen te slopen voor de bouw van 33 grotere eengezinswoningen.
- Vervlakking van details door buitengevelisolatie en kunststof kozijnen.
- Verstening van de buitenruimte door erfafscheidingen en toename van verharding in de (private en publieke) ruimte.

Opgave voor de toekomst

- Visie op ontwikkeling Nieuw-Krispijn op niveau van wijk, buurt en gebouw met antwoorden op bovengenoemde knelpunten
- Ruimtelijke visie op Krispijnseweg en Nassauweg; met hieraan gekoppeld de opgave om de singel te beëindigen en de toekomstige kwaliteit van het winkelplein
- Up to date houden en maken van de woningen (technische staat, grootte, ontsluiting, parkeren)
- Ontwikkeling van een visie op de structuur en het beheer van de gelede openbare ruimte (openbaar, collectief, privaat)
- Prioriteiten cultuurhistorie: continuïteit van de structuur is belangrijker dan het behoud van afzonderlijke objecten. Het gaat hierbij om de beide hoofdassen en de compositie van de bebouwing
- Nader onderzoek naar de opzet van de bijzondere architectuur, mogelijk ook van de inrichting van de openbare ruimte. Eventueel: selectie van (gemeentelijke) monumenten (openbare gebouwen: politiebureau, kerk, scholen, winkelgebouwen, alsmede de rand van het Weizigtpark)
- Publikatie van een wijkboek met de bouwgeschiedenis, de sociale geschiedenis en andere belangrijke elementen uit het collectieve geheugen, als stap in het proces van stedelijke vernieuwing.

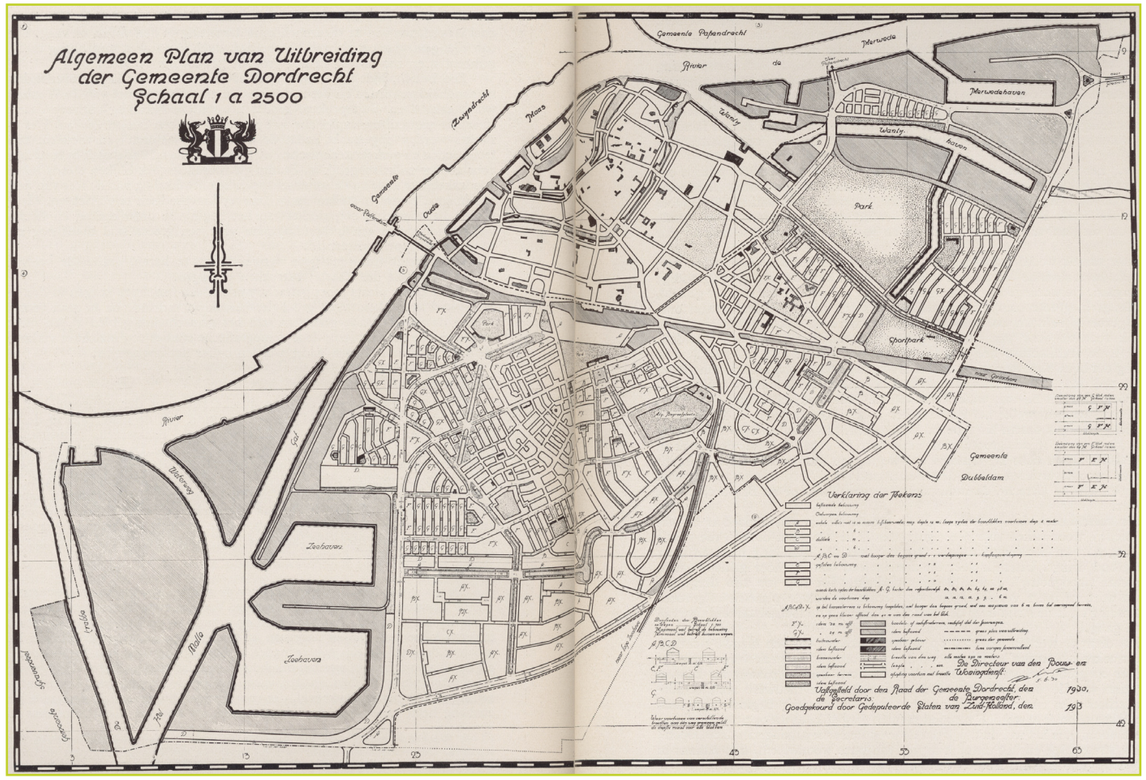

Uitbreidingsplan voor Dordrecht, Van Buuren, 1932

Onder de wijk Nieuw-Krispijn valt alle naoorlogse bebouwing tussen het spoor van Rotterdam naar Breda en de Laan der Verenigde Naties. Dit betekent een onregelmatig gebied begrensd door de Mauritsweg, Krispijnseweg, Patersweg, Zuidendijk, Laan der Verenigde Naties en de Algemene Begraafplaats. De oostrand van de wijk is moeilijk vast te stellen: de woningen ten westen van de Mariannestraat zijn naoorlogs, de woningen ten oosten van de Frederikstraat zijn vooroorlogs en tussen deze straten is de bebouwing gemengd. Ook aan de westzijde van de Krispijnseweg doet zich iets gelijks voor: tussen de Prinses Julianaweg en Patersweg staat een blok naoorlogse woningen.

Historische elementen (voor 1945)

Ruim voor de Tweede Wereldoorlog werd Dordrecht al uitgebreid ten zuiden van het spoor. Aan de westkant van de Krispijnseweg verrees wat nu bekend is als de wijk Oud-Krispijn, naar een stedenbouwkundig ontwerp van J.E. van der Pek uit 1917. Verder werd in de bocht van de spoorlijn Rotterdam-Breda de Bloemenbuurt en de oostelijke Oranjebuurt (tot de Mariannestraat en Frederikstraat) gebouwd. De Algemene Begraafplaats was al in 1828 aangelegd, toegankelijk vanaf de Dubbeldamseweg Zuid.

De vooroorlogse uitbreidingen ontstonden los van elkaar, zonder overkoepelend plan. Pas in 1932 gaf de directeur Gemeentewerken C.J. van Buuren een aanzet tot het samenbundelen van de stadsuitbreidingen in één uitbreidingsplan voor Dordrecht. Van dit plan werd wat betreft Nieuw-Krispijn bijna niets uitgevoerd. Slechts aan de oostkant van de Krispijnseweg verrezen enkele vrijstaande gebouwen, zoals de gereformeerde Julianakerk en de Marnixschool.

Plannen

In het ontwerp van Van Buuren uit 1932 heeft het tegenwoordige Nieuw-Krispijn een monumentaal aanzien. Bij de zuidelijke entree van het Weizigtpark legde hij een groot gebouw met aan de zuidzijde een plein. Op dit plein kwamen twee brede assen samen met een middenberm van groen of water, die doorliepen tot diep in het huidige Zuidhoven. De westelijke as was een singel, die schuin tussen de Krispijnseweg en de tegenwoordige Nassauweg liep. De oostelijke as kennen we nu als de Nassauweg en was destijds een reserveringszone van de Nederlandse Spoorwegen, pal ten westen van de Algemene Begraafplaats. Het was de bedoeling om de ruime bocht van de spoorbaan naar Breda (aan de oostkant van de begraafplaats) af te snijden. In 1932 stond inmiddels vast dat de deze afsnijding er niet zou komen en dus kon de stook van de spoorwegen in het Uitbreidingsplan worden opgenomen. Haaks op de twee singels projecteerde Van Buuren twee dwarswegen, in het verlengde van de J.J.A. Goeverneurstraat en de Brouwersdijk uit Oud-Krispijn. Deze wegen liepen ten noorden en ten zuiden van de begraafplaats. Zoals bekend werd dit plan niet uitgevoerd. De Nassauweg herinnert nog wel aan de monumentale opzet van Van Buuren, zij het dat de singel voorbij de begraafplaats niet werd doorgetrokken. Ook de verlening van de Brouwersdijk kwam tot stand, in de vorm van de Julianalaan, de J.J.A. Goeverneurstraat loopt in Nieuw-Krispijn door in de bescheiden Bernhardlaan.

Na de Tweede Wereldoorlog werd in 1946 een nieuw stratenplan vastgesteld. Hiervan is geen beeldmateriaal gevonden. Het ontwerp is wel te reconstrueren met de verschillende deelplannen. Uit het plan van Van Buuren bleven, zoals hierboven vermeld, twee kenmerkende elementen over: de Nassauweg en de oostwest-verbindingen. De reden hiervoor was vooral pragmatisch. Bij de Nassauweg ging het om het grondeigendom, de gemeente wilde snel bouwen en bestemde de grond van de spoorwegen tot openbare ruimte. Anders dan in het vooroorlogse ontwerp werd de singel nu echter een wezensvreemd element in zijn omgeving. Ook het handhaven van de ringwegen had een pragmatische achtergrond, namelijk om de routes uit Oud-Krispijn door te trekken. Wel werd het idee om twee ringwegen aan te leggen losgelaten. Er kwam één ringweg, in het verlengde van de Brouwersdijk (Julianaweg en Mariastraat), ten noorden van de begraafplaats.

De belangrijkste ruimtelijke kenmerken van Nieuw-Krispijn zijn de twee hoofdassen in noordzuid-richting en het contrast tussen de hogere bebouwing langs de randen en de lagere bebouwing binnenin de wijk. De Nassauweg is een brede singel met een rijke, groene profilering. Het is een echo van het vooroorlogse ontwerp, maar zonder compositorische context. De singel begint bij het Weizigtpark en eindigt abrupt bij de Willem de Zwijgerlaan. Aan de Nassauweg bevindt zich bijzondere bebouwing, zoals het winkelcentrum Nassauplein, het politiebureau, de Pauluskerk en verschillende scholen. Het monumentale karakter

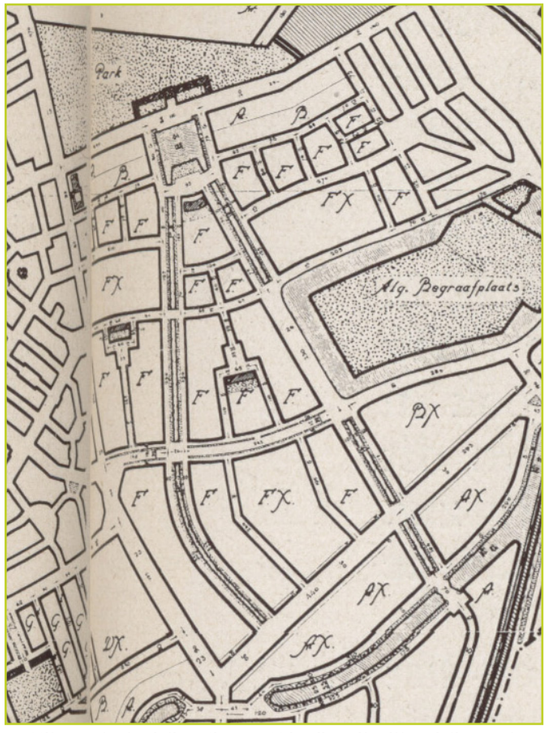

Uitsnede huidig Nieuw-Krispijn uit uitbreidingsplan Van Buuren, 1932

van de Nassauweg wordt bepaald door het singelprofiel. In het midden bevindt zich een brede waterpartij, met aan beide kanten een dubbele rij bomen op een brede strook gras. Tussen de bomen en de bebouwing liggen een weg, trottoir en voortuinen. De ruimte tussen de bijzondere bebouwing wordt gevuld met gestapelde etagewoningen. De flats met drie woonlagen vormen een wand aan beide kanten van de singel.

De tweede hoofdas, de Krispijnseweg, vormt de grens tussen Oud- en Nieuw-Krispijn. Aan de westzijde staat vooroorlogse bebouwing, met een behoorlijke afwisseling; aan de oostzijde de naoorlogse bebouwing, met een herhaling van bouwblokken. Het zijn dezelfde gestapelde

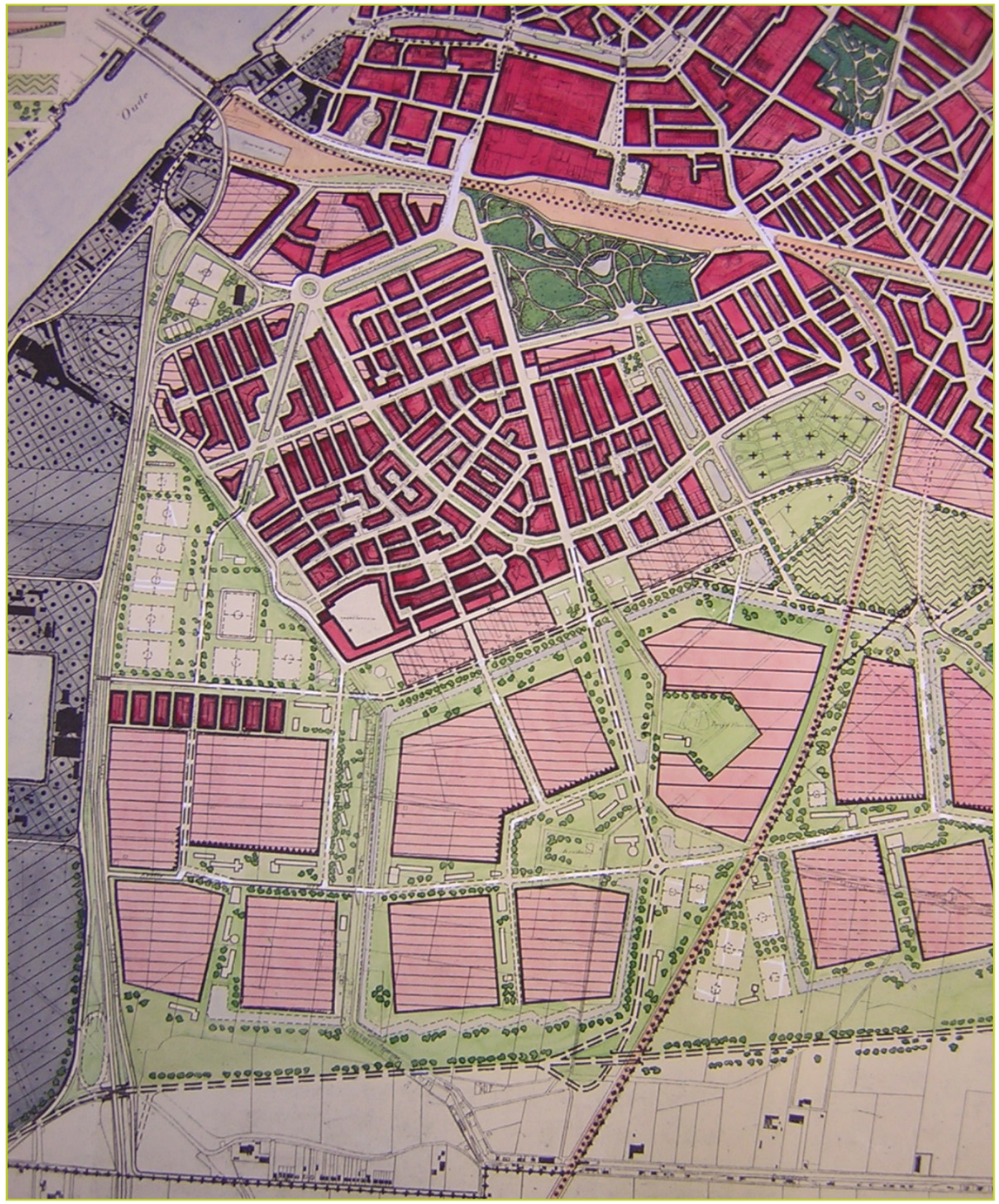

Structuurplan 1951, uitsnede Dordrecht-West, Wissing

woningen als aan de Nassauweg, die hier een wand vormen. Ze geven de straat het karakter van een stedelijke boulevard, ondanks de asymmetrie van het bebouwingsprofiel (vooroorlogs versus naoorlogs). Aan het begin van de Krispijnseweg, gezien vanaf de binnenstaat, staat een vooroorlogs complex met een kerk, waarna de wand met naoorlogse portiekflats begint. Bij de kruising van de Krispijnsweg en de Laan der Verenigde Naties is aan beide zijden van de weg een schoolgebouw, als een symbolische poort aan de zuidrand van Krispijn.

Behalve langs beide hoofdroutes is ook aan de noordzijde van Nieuw-Krispijn gestapelde bebouwing te vinden. Hier is de Mauritsweg, die langs het Weizigtpark loopt. Aan de zuidzijde van deze straat staat een doorlopende wand van portieketageflats, met een sprongen in de bouwhoogte en de rooilijn. Het blok vormt een echo van de monumentale opzet van het vooroorlogse ontwerp, maar mist een ruimtelijke relatie met de Nassauweg. Op de hoek werd later een woonflat van zeven woonlagen gebouwd.

De begrenzing aan de zuidoostkant van de wijk wordt niet benadrukt door monumentaal gepositioneerde bebouwing, maar door groene ruimte. De ruimte tussen de Willem de Zwijgerlaan en de Laan der Verenigde Naties is begroeid met hoge struiken en bomen en vormt zo een groen scherm. Dit scherm loopt door via het zuidelijke deel van Nassauweg en de hoge groene omheining van de Algemene Begraafplaats. De oostgrens van Nieuw-Krispijn verloopt niet zo helder als de overige grenzen, Nieuw-Krispijn sluit hier naadloos op de vooroorlogse laagbouw aan.

In de zone achter de hoofdassen gaat het kleinschalige woonmilieu van Nieuw-Krispijn verscholen. Dit zijn grondgebonden eengezinswoningen met zowel een voor- als achtertuin. Hier en daar is met sprongen in de rooilijn ruimte geschapen voor speelterreinen aan de straat of achter de woningen.

Deelplannen

1947 Plan Weizigt I
267 arbeiderswoningen in korrelbeton, gelegen tussen de Prins Bernhardstraat en de Prinses Julianaweg. Van dit project zijn geen plattegronden bekend, alleen voorgevels. Uit de afbeelding van de voorgevel is de volgende standaardindeling van de woning af te leiden: woonkamer aan de straatzijde, keuken aan de achterkant, de badkamer boven de voordeur en daarnaast en - achter de slaapkamers.

1948 Plan Weizigt II
200 arbeiderswoningen in korrelbeton, gelegen aan de oostkant van de Nassauweg, tussen de Willemstraat en Mariastraat (verlengde van de Prinses Julianaweg) en aan westkant van Nassauweg, tussen Amalia van Solmsstraat en Prins Bernhardstraat. De woningen hebben een standaardplattegrond: woonkamer aan de straatzijde, keuken aan de achterkant, de badkamer boven de voordeur en daarnaast en - achter de slaapkamers.

1949 Plan Weizigt III
534 flatwoningen in korrelbeton aan de

Krispijnseweg en de Nassauweg. Er waren drie blokken gepland aan de Mauritsweg, maar die zijn niet gerealiseerd. De woningen hebben een standaardplattegrond met een driebeukige opzet:

1 woonkamer, slaapkamer badkamer (breedte 380 cm)
2 slaapkamer en keuken (breedte 240 cm)
3 trappenhuis en wisselkamer (breedte 220 cm)

1952 duplexwoningen
30 duplexwoningen aan de Frederikstraat, de Saksen-Weimarstraat en de Mariannestraat.
Na de Tweede Wereldoorlog kende Nederland een groot woningtekort. Met name jonge stellen konden maar moeilijk een woning vinden. De duplexwoning werd gezien als de ideale oplossing voor de woningnood. Onder een dak bevonden zich twee zelfstandige woningen, ieder op een eigen verdieping. Als het echtpaar kinderen kreeg, konden de twee woningen samengevoegd worden tot een volwaardige eengezinswoning. Het idee was dat het woningtekort dan inmiddels was opgelost, zodat voor het tweede echtpaar ook een woning beschikbaar zou zijn.

Plan in onderdelen Patersweg
In het Structuurplan voor Dordrecht (1952) van Van Tijen en Maaskant was een van de negen deelplannen het ‘plan in onderdelen Patersweg’. Dit gebied is de strook ten zuiden van de Patersweg en de Waldeck Pyrmontweg, aan de zuidkant van Nieuw-Krispijn. In het plan Patersweg zijn dwars op de Patersweg en de Waldeck Pyrmontweg en Rembrandtlaan/ Willem de Zwijgerlaan middelhoge flats gebouwd in twintig gelijke stroken. Iedere strook heeft vier entrees, met elk zes flatwoningen.

1956 Mauritsweg
Oorspronkelijk waren aan de Mauritsweg drie blokken middelhoge flats gepland, dezelfde flats als aan de Krispijnseweg en Nassauweg. De flats aan de Krispijnseweg en Nassauweg zijn wel gerealiseerd, maar die aan de Mauritsweg niet.
In 1956 werd begonnen met de bouw van een nieuw plan voor de Mauritsweg. In plaats van de oorspronkelijk bedoelde eenvoudige flatwoningen werden nu 78 appartementen ‘in het betere genre’ gebouwd.

Woningcontingenten en korrelbeton
Om de wederopbouw na de Tweede Wereldoorlog in goede banen te leiden, bemoeide de overheid zich in hoge mate met de bouwactiviteit in Nederland. Aan iedere gemeente werd per jaar een zogenaamd contigent toegewezen, het aantal woningen dat in dat jaar gebouwd mocht worden. Woningen die gebouwd werden met bepaalde efficiënte bouwsystemen telden minder zwaar mee in het contingent. Voor gemeenten met ambitieuze uitbreidingsplannen waren deze bouwsystemen de oplossing om de krappe aantallen van de contigenten te vergroten.

Het aantal woningen dat de gemeente Dordrecht wilde bouwen in Nieuw-Krispijn was te hoog voor de contigenten die de gemeente kreeg toegewezen. Door systeembouw toe te passen zouden meer woningen gerealiseerd mogen worden en daarom ging de gemeente op zoek naar efficiënte bouwmethoden. Na een excursie in Den Haag, waar al sinds de jaren twintig van de vorige eeuw met succes in korrelbeton werd gebouwd, besloot de gemeenteraad Dordrecht hetzelfde systeem toe te toepassen in Nieuw-Krispijn. Het korrelbetonsysteem was één van de efficiënte bouwsystemen waarvan elke woning maar voor 75 procent meetelde in het contingent. ouwen in korrelbeton betekende dat de draagmuren werden gestort in beton, samengesteld uit puin. Het puin voor de woningen in Dordrecht was afkomstig uit Rotterdam, dat tijdens de eerste dagen van de oorlog zwaar gebombardeerd was.

Bouwen in korrelbeton week af van de conventionele bouwmethoden en vergde grote investeringen van de aannemer. Alleen bij een hoog aantal te bouwen woningen was dit bouwsysteem winstgevend. Aannemer NV Van Wijnen begon in 1948 met de bouw van de eerste woningen in korrelbeton. Het ging om een deelplan van 267 woningen. Van Wijnen zou later veel meer woningen in korrelbeton realiseren, want in oktober 1951 schreef het Dordrechtsch Nieuwsblad een artikel over het duizendste ‘Van Wijnenhuis’. Het Instituut voor Volkshuisvesting en Stedebouw (de voorloper van het huidige NIROV) had bijzondere belangstelling voor het korrelbetonsysteem en organiseerde in juli 1948 een excursie voor haar leden naar Nieuw-Krispijn.

Goed Wonen
Op initiatief van een aantal Dordrechtse vrouwenverenigingen richtte de stichting Goed Wonen in Nieuw-Krispijn een modelwoning in. In maart 1951 was deze flatwoning aan de Nassauweg open voor het publiek. Goed Wonen probeerde in heel Nederland door middel van modelwoningen, voorlichtingsfilms en haar tijdschrift ‘Goed Wonen’ Nederlanders meer bewust te laten worden van de inrichting van hun woningen. De stichting propageerde het efficiënt gebruik van ruimte, dat eerder bereikt zou worden door modern en strak meubilair dan door de toen gangbare zware eiken Oudhollandse meubelen.

Bijzondere bebouwing

Politiebureau Nassauweg
Hoofdbureau van de politie voor Dordrecht, ontwerp van Dirk Hol, stadarchitect Dordrecht. Eerste paal in juli 1962, oplevering november 1964.

Bejaardenhuis Thureborgh
Eerste paal in april 1960, oplevering 1962.

Pauluskerk

Openbare ruimte
De openbare groene ruimte in Nieuw-Krispijn bestaat uit twee parkachtige terreinen en drie groenstroken. De twee terreinen zijn het Weizigtpark en de Algemene Begraafplaats. De begraafplaats heeft uiteraard een andere functie als het park, toch is het een duidelijk groen element in de wijk. Beide terreinen liggen aan de rand van Nieuw-Krispijn. Het Weizigtpark schermt de wijk af van het station en de stad. De begraafplaats vormt een groene hoek in het plan.

De Nassauweg is een groene zone, die de twee parkachtige terreinen met elkaar verbindt. De tweede groene ader door de wijk, dwars op

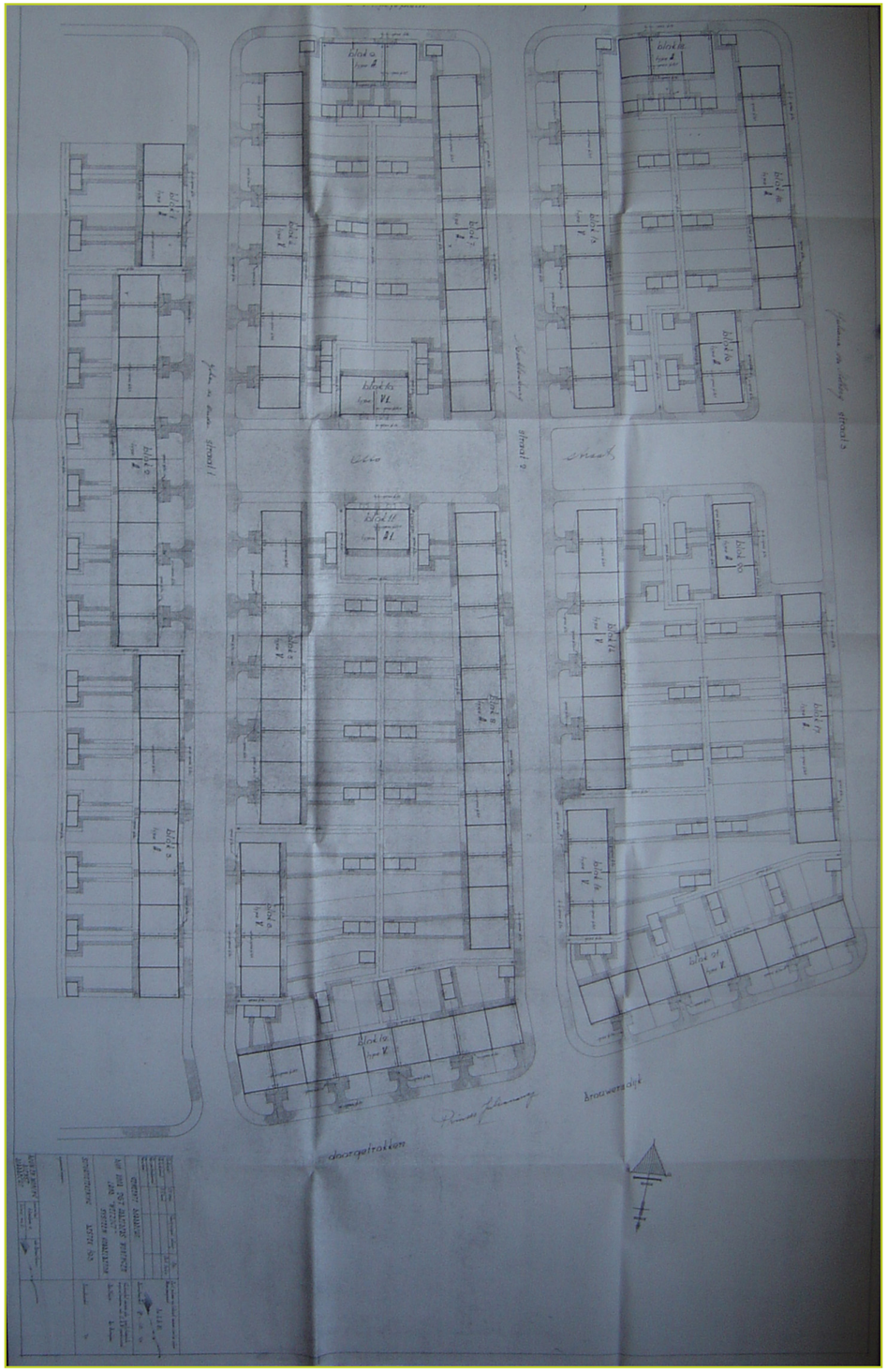

Situatie van 267 eengezinswoningen, Bouw- en Woningdienst, 1947

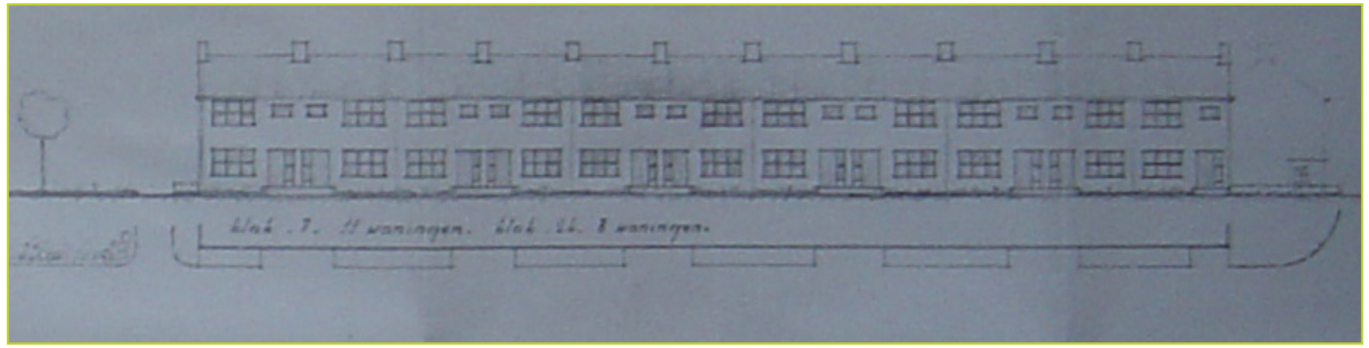

Voorgevels van eengezinswoningen, Bouw- en Woningdienst, 1947

Situatie van 200 eengezinswoningen, Bouw- en Woningdienst, 1948

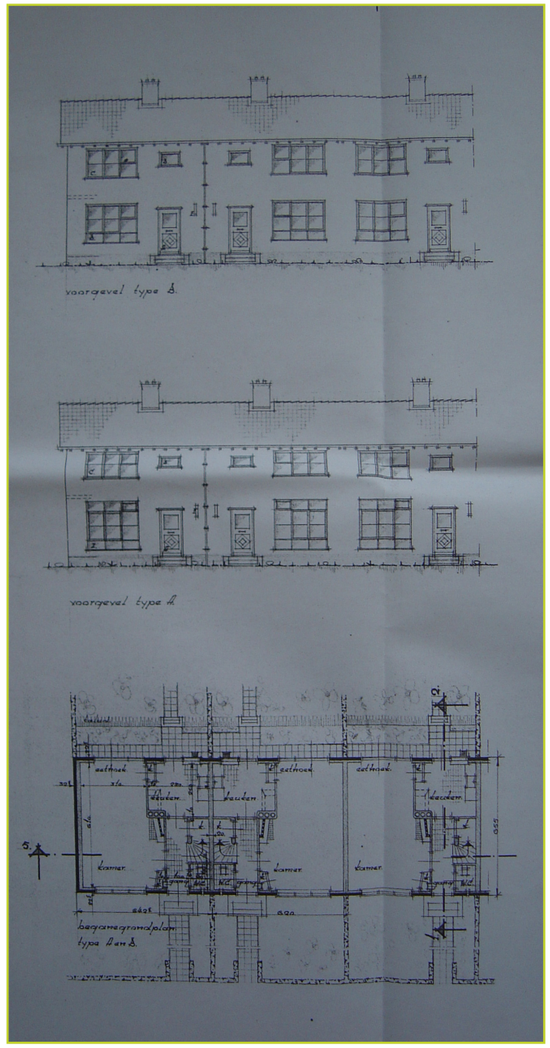

Gevel en plattegrond van eengezinswoningen, Bouw- en Woningdienst, 1948

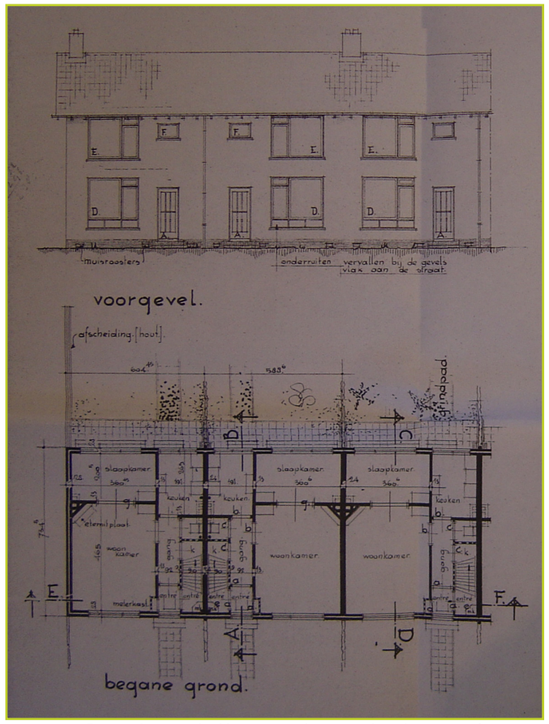

Gevel en plattegrond van duplexwoningen, Openbare Werken en Volkshuisvesting, 1952

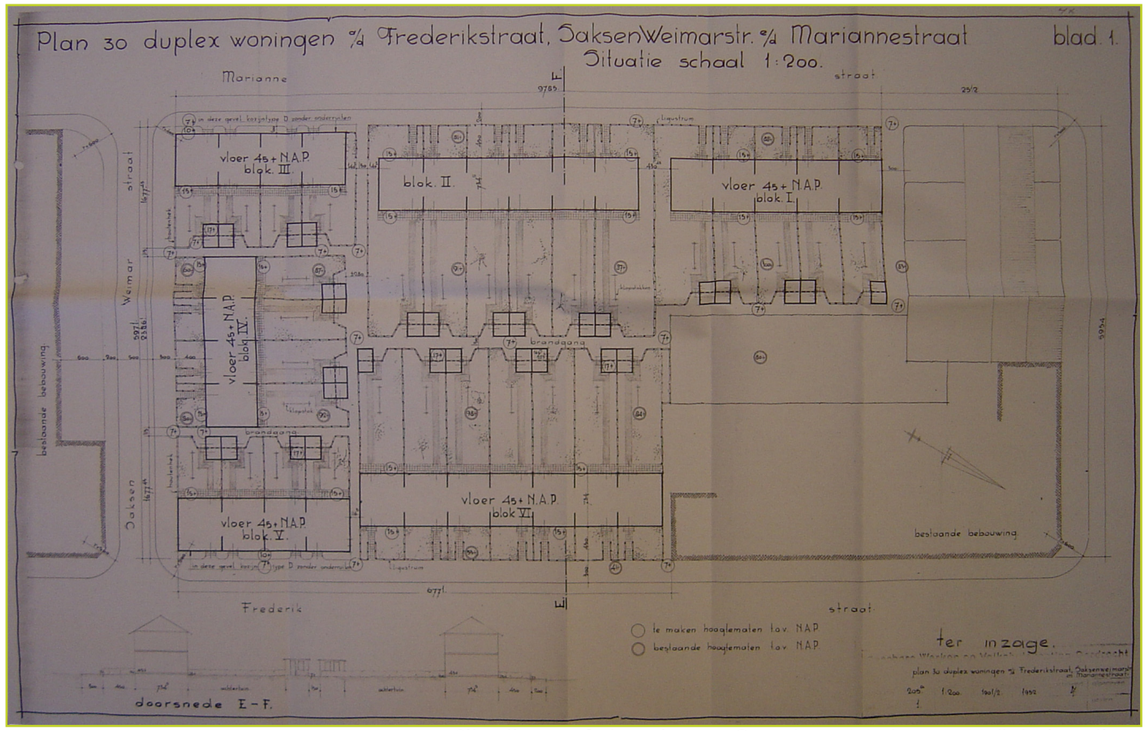

Situatie van flatwoningen, Openbare Werken en Volkshuisvesting, 1949

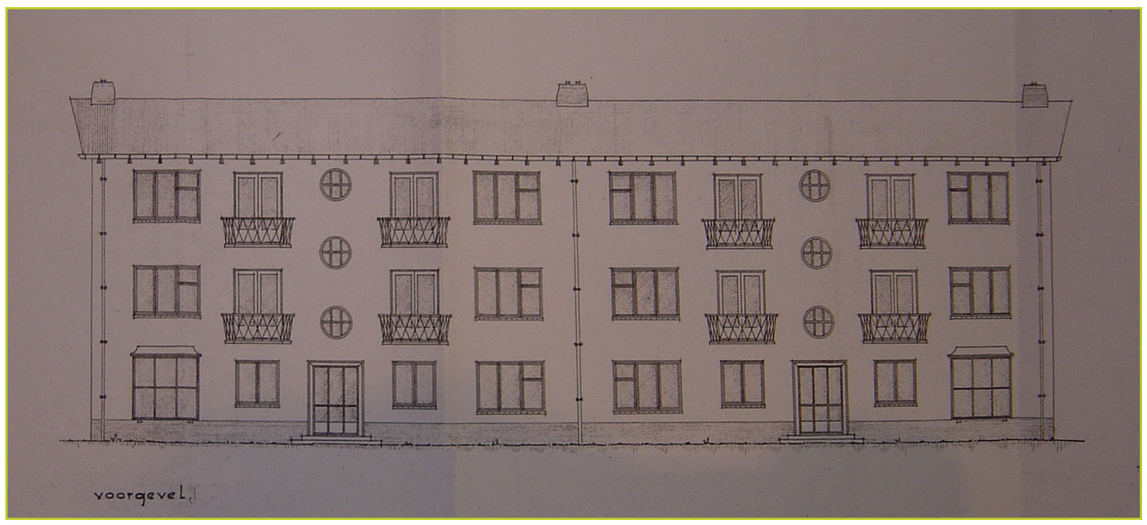

Gevel van flatwoningen, Openbare Werken en Volkshuisvesting, 1949

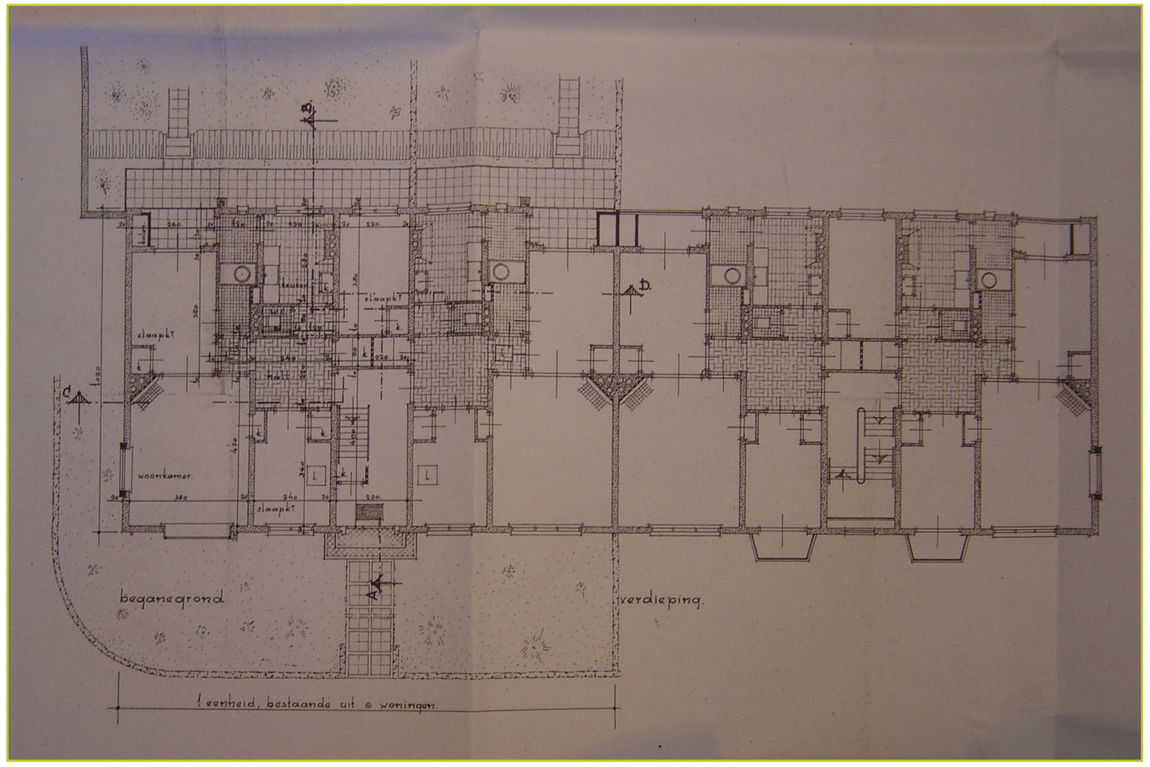

Plattegrond van flatwoningen, Openbare Werken en Volkshuisvesting, 1949

de Nassauweg, is de Prinses Julianaweg. De weg heeft een groen karakter door een brede middenberm met een enkele rij bomen. De derde groenstrook is de zuidrand van de wijk, de Willem de Zwijgerlaan. De zone tussen de Willem de Zwijgerlaan en de Laan der Verenigde Naties is beplant met hoge bomen en struiken.

In het binnengebied waar zich de laagbouw bevindt, zijn nauwelijks plantsoenen of grasveldjes. In het gebied tussen de Prins Bernhardstraat en de Prinses Julianaweg is een groene zone evenwijdig aan beide wegen ontworpen. Deze zone is tijdens de omvangrijke bouwwerkzaamheden in dit gebied behouden en zelfs aan de uiteinden uitgebreid. De afstand tussen de etagewoningen aan de Prinses Margrietstraat, Prinses Irenestraat en Prinses Beatrixstraat is groter dan tussen de andere flats en de ruimte die zo gewonnen is functioneert als groene openbare ruimte.

Weizigtpark
Het Weizigtpark was oorspronkelijk de tuin van het landgoed Weizigt. In 1942 kocht de gemeente Dordrecht de tuin om er een stadspark, toegankelijk voor het publiek, van te maken. Twee jaar later kreeg de tuin- en landschapsarchitect S.G.A. Doornenbos de opdracht een nieuw ontwerp te maken voor het park. Het park werd volgens het nieuwe ontwerp voltooid en geopend voor het publiek in 1948. Het Weizigtpark heeft niet alleen een belangrijke functie voor Nieuw-Krispijn, het is ook de belangrijkste en grootste openbare groene ruimte voor Oud-Krispijn. Bovendien vormt het park een groene buffer tussen Nieuw-Krispijn en het station met spoorlijnen.

Algemene Begraafplaats
Al in 1828 werd ver buiten het toenmalige stadscentrum een begraafplaats aangelegd. Deze begraafplaats is in de loop der jaren uitgebreid en is nog steeds in gebruik als Algemene Begraafplaats. De begraafplaats is een soort eiland, het terrein wordt omgeven door een vrij brede sloot. De graven zelf zijn vanaf de openbare weg niet zichtbaar door de hoge bomen en dichte struiken aan het water. Dit scherm van bomen en struiken vormt een groene grens van de wijk.

CHRONOLOGIE

1828: aanleg Algemene Begraafplaats

1871: aanleg spoorlijn richting Breda

1942: Gemeente Dordrecht koopt landgoed Weizigt

1932: Algemeen Plan van Uitbreiding door C.J. van Buuren, waarin ter plaatse van het latere Nieuw-Krispijn een monumentale aanleg met brede singels was gedacht

1944: S.G.A. Doornenbos krijgt opdracht voor nieuw ontwerp voor Weizigtpark

1946: vaststelling stratenplan voor Nieuw-Krispijn

1948: opening Weizigtpark

1951, maart: modelwoning Goed Wonen aan Nassauweg

1951: bouw winkelcentrum Nassauplein

1962: oplevering bejaardenhuis Thureborgh

1964, maart: opening hoofdbureau van de politie aan Nassauweg

NOTEN

1 Gemeente Dordrecht, Verslag van de toestand der gemeente Dordrecht over de jaren 1953-1956, Dordrecht 1957, p 13.
2 ‘Het duizendste Van Wijnenhuis’, in : Het Dordrechtsch Nieuwsblad, 29 oktober 1951, p 3 (of 8)

SITUATIE

Ligging en begrenzing van de wijk. Situering ten opzichte van de binnenstad, de hoofdverkeersverbindingen en de waterwegen. Nieuw-Krispijn wordt begrensd door de Mauritsweg, Krispijnseweg, Patersweg, Zuidendijk, Laan der Verenigde Naties en de Algemene Begraafplaats. De oostgrens is moeilijker vast te stellen: de woningen ten westen van de Mariannestraat zijn naoorlogs, de woningen ten oosten van de Frederikstraat zijn vooroorlogs en tussen deze straten is de bebouwing gemengd. Ook aan de westzijde van de Krispijnseweg doet zich iets gelijks voor: tussen de Julianaweg en Patersweg staat een blok naoorlogse woningen.

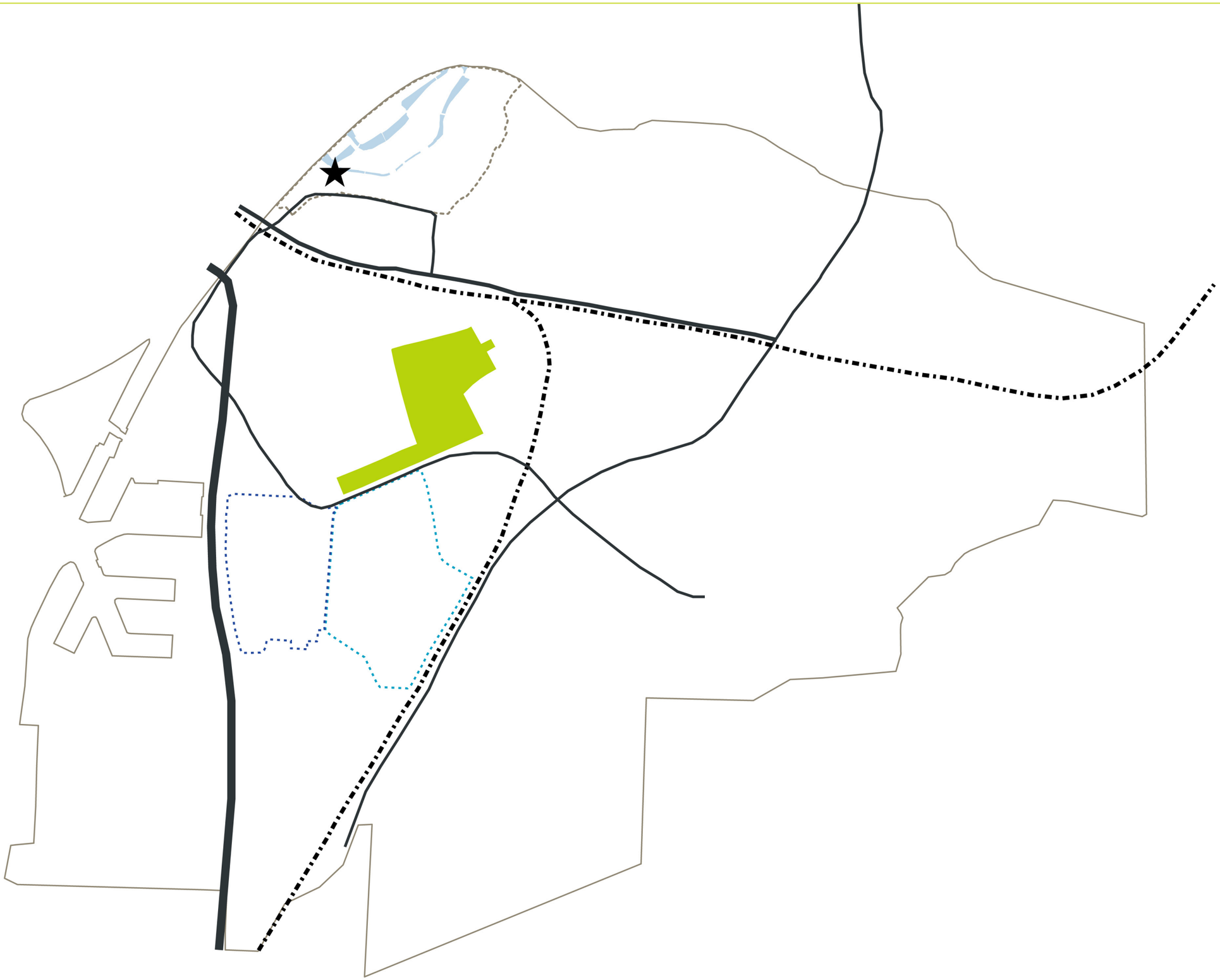

BEGRENZING

Luchtfoto van de wijk met de begrenzing,
aangeduid met straatnamen.

Mauritsweg
Frederikstraat
Krispijnseweg
Nassauweg
Patersweg
Laan der Verenigde Naties

BESTAANDE BEBOUWING

Woonbebouwing is aangegeven in laag-, middelhoog- en hoogbouw. Met bijzondere bebouwing worden de niet-woonfuncties bedoeld, zoals het winkelcentrum, scholen, kerk en andere voorzieningen.

In Nieuw-Krispijn staat slechts een hoogbouwflat, een woonflat op de hoek van de Mauritsweg met de Nassauweg. De middelhoge flats staan aan de hoofdassen (Nassauweg en Krispijnseweg) en aan de randen van de wijk (Mauritsweg en tussen de Prinses Julianaweg en Waldeck Pyrmontweg). De zone achter de hoofdassen is gevuld met grondgebonden eengezinswoningen, bijzondere bebouwing ligt voornamelijk aan de Nassauweg.

hoogbouw
middelhoogbouw
laagbouw
bijzondere bebouwing
water

BESTAANDE RUIMTE

De kaart vormt de contramal van kaart 4. Zowel openbaar groen als privé groen is aangegeven.

Belangrijke onderdelen van de openbare ruimte:

- Parkachtige terreinen: Weizigtpark en Algemene Begraafplaats
- Groene aders: Nassauweg, Prinses Julianaweg en Willem de Zwijgerlaan
- De wijk heeft een groen karakter door het privé-groen van de eengezinswoningen.

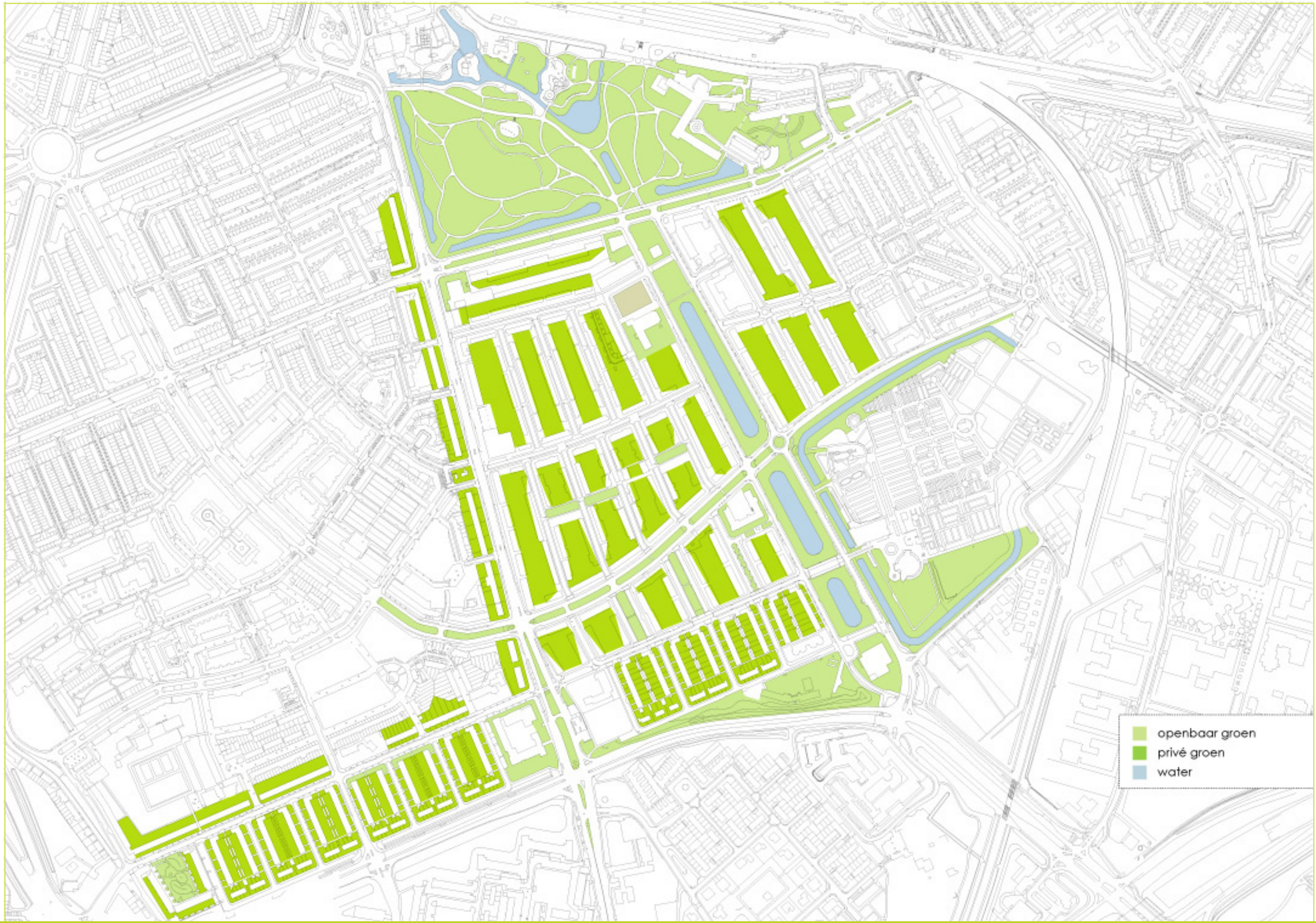
openbaar groen
privé groen
water

BEBOUWING & RUIMTE

Hier zijn de kaarten 4 en 5 samengevoegd. Dit geeft de relatie weer tussen de bebouwing en de openbare ruimte.

hoogbouw
middelhoogbouw
laagbouw
bijzondere bebouwing
openbaar groen
privé groen
water

HISTORISCHE ELEMENTEN (VOOR 1957)

In Nieuw-Krispijn zijn enkele historische elementen bewaard gebleven en opgenomen in het plan.

- Algemene Begraafplaats
- Weizigtpark
- Nassauweg (oorspronkelijk een zone die werd gereserveerd voor het verleggen van de bocht in de spoorlijn Rotterdam-Breda)
- Bebouwing Bloemenbuurt tot de Frederikstraat
- Kerk op hoek van de Krispijnseweg en Mauritsweg

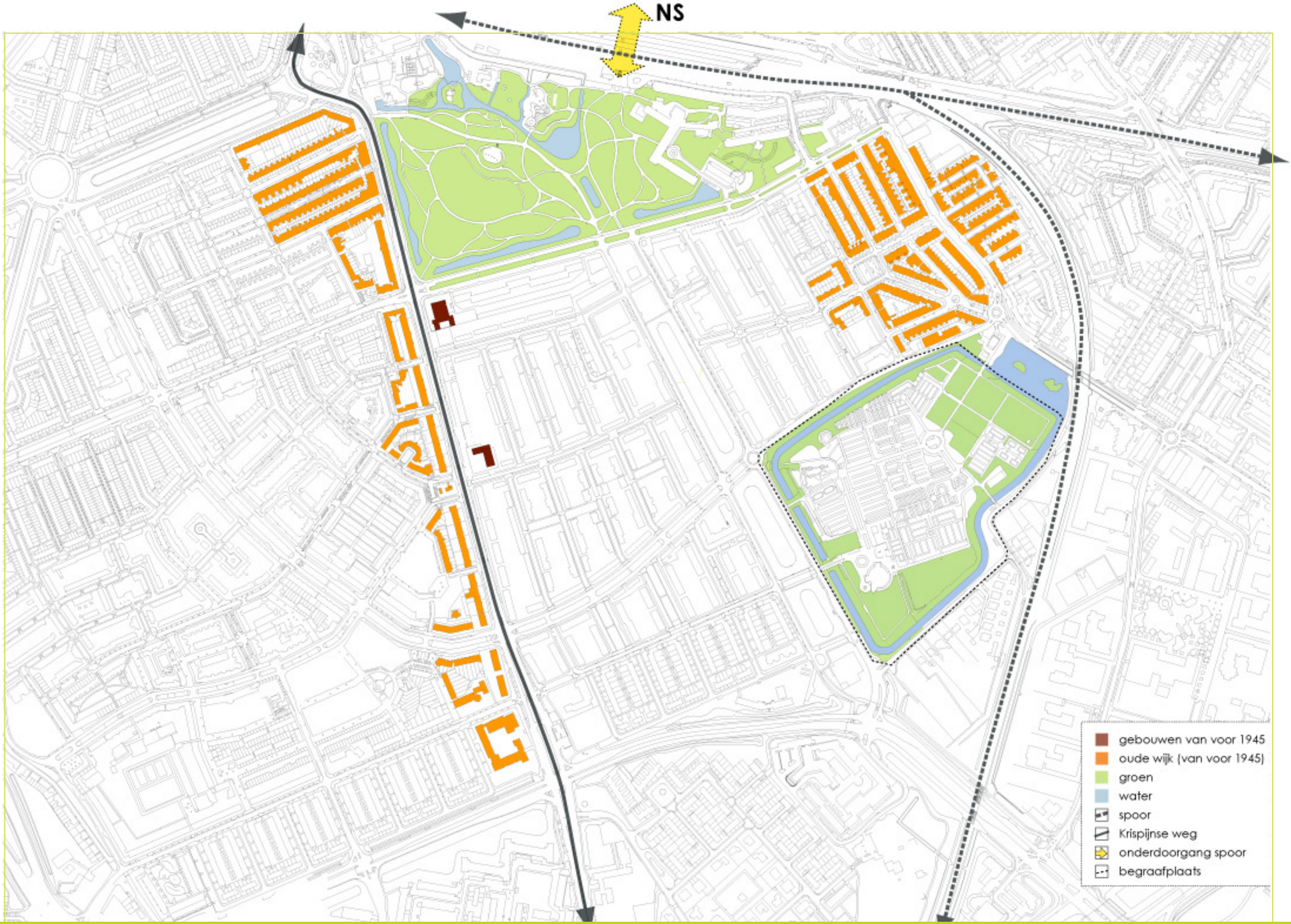
NS
gebouwen van voor 1945
oude wijk (van voor 1945)
groen
water
spoor
Krispijnse weg
onderdoorgang spoor
begraafplaats

HOOFDASSEN

Deze kaart toont de hoofdassen van Nieuw-Krispijn: de Krispijnseweg en de Nassauweg. Deze wegen liggen evenwijdig aan elkaar in noordzuid-richting. De Krispijnseweg is de westgrens van de wijk en verbindt het stadscentrum met Dordrecht-West. De Nassauweg is een brede singel midden door de wijk, met een monumentaal begin aan het Weizigtpark, maar zonder gelijkwaardige afsluiting.

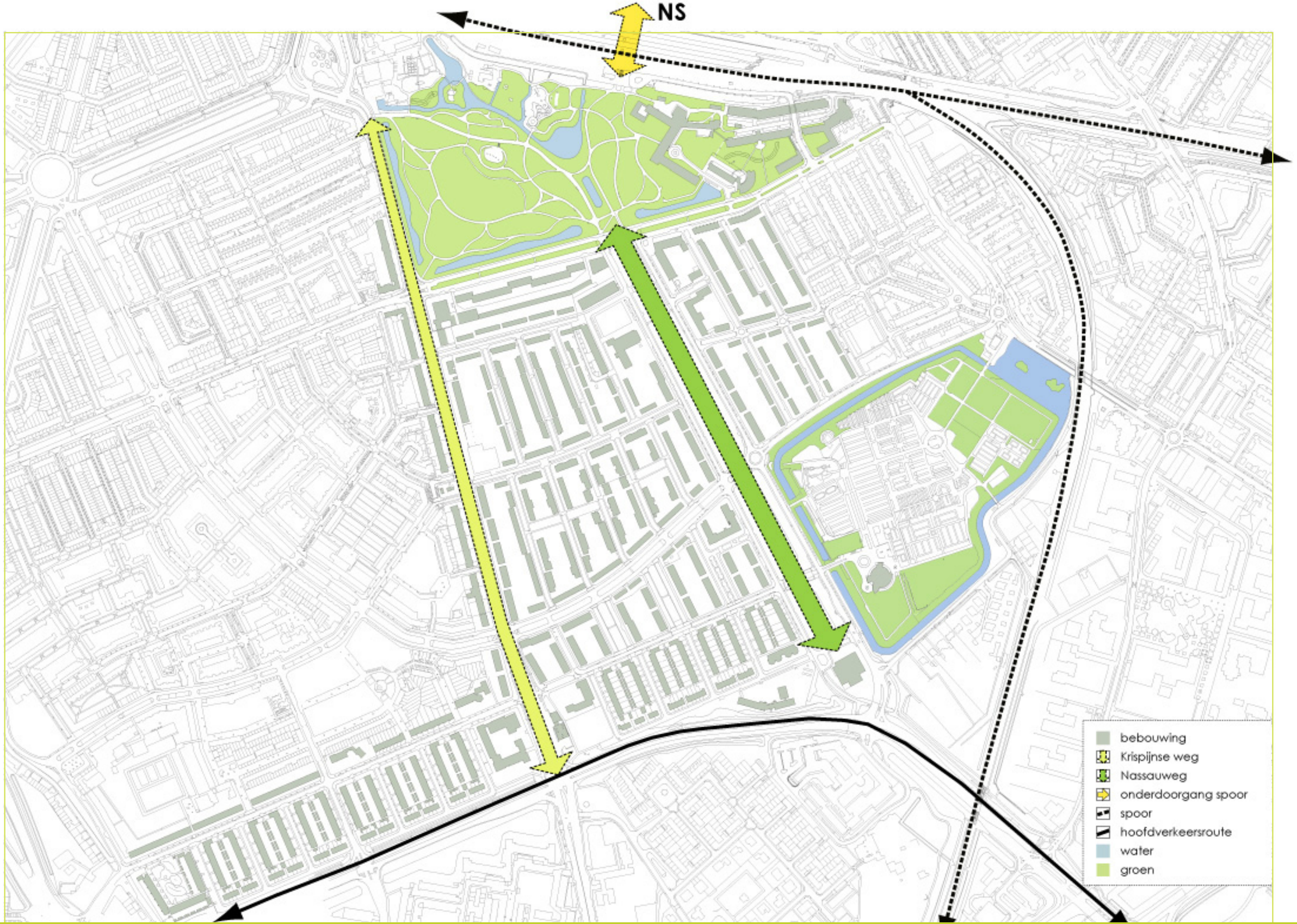
NS
bebouwing
Krispijnse weg
Nassauweg
onderdoorgang spoor
spoor
hoofdverkeersroute
water
groen

ONDERDELEN HOOFDASSEN

Dit is een driedimensionale uitwerking van de hoofdassen van Nieuw-Krispijn uit kaart 8.
Aan beide kanten van de Krispijnseweg bestaat de bebouwing uit aaneengesloten blokken van drie woonlagen. De naoorlogse oostzijde heeft een horizontaal karakter met portiekflats, terwijl aan de vooroorlogse westzijde de accenten verticaal zijn, met de boven-benedenwoningen, winkels en kapvormen.

Aan de Nassauweg staan hetzelfde type middelhoge flatgebouwen in aangesloten blokken als aan de oostzijde van de Krispijnseweg. Toch heeft de Nassauweg een ander karakter. Dit komt door het brede profiel van de weg, met groenstroken, bomenrijen en een waterpartij, die de allure van een singel heeft. Bovendien liggen de wijkvoorzieningen (winkels, politie, scholen en kerk) rond de Nassauweg geklusterd.

SECUNDAIRE STRUCTUUR

Kaart 10 geeft de secundaire structuur van Nieuw-Krispijn weer. Deze wordt gevormd door de Prinses Julianaweg en de Mauritsweg (de rand van het Weizigtpark). Naast het winkelcentrum aan het Nassauplein bevinden zich in het zuiden van Nieuw-Krispijn nog enkele winkels. Het is opmerkelijk dat deze winkels niet aan de secundaire route van de Prinses Julianaweg liggen, maar zijn te vinden aan de Waldeck Pyrmontweg, een route met minder maat voor het langzaam verkeer.

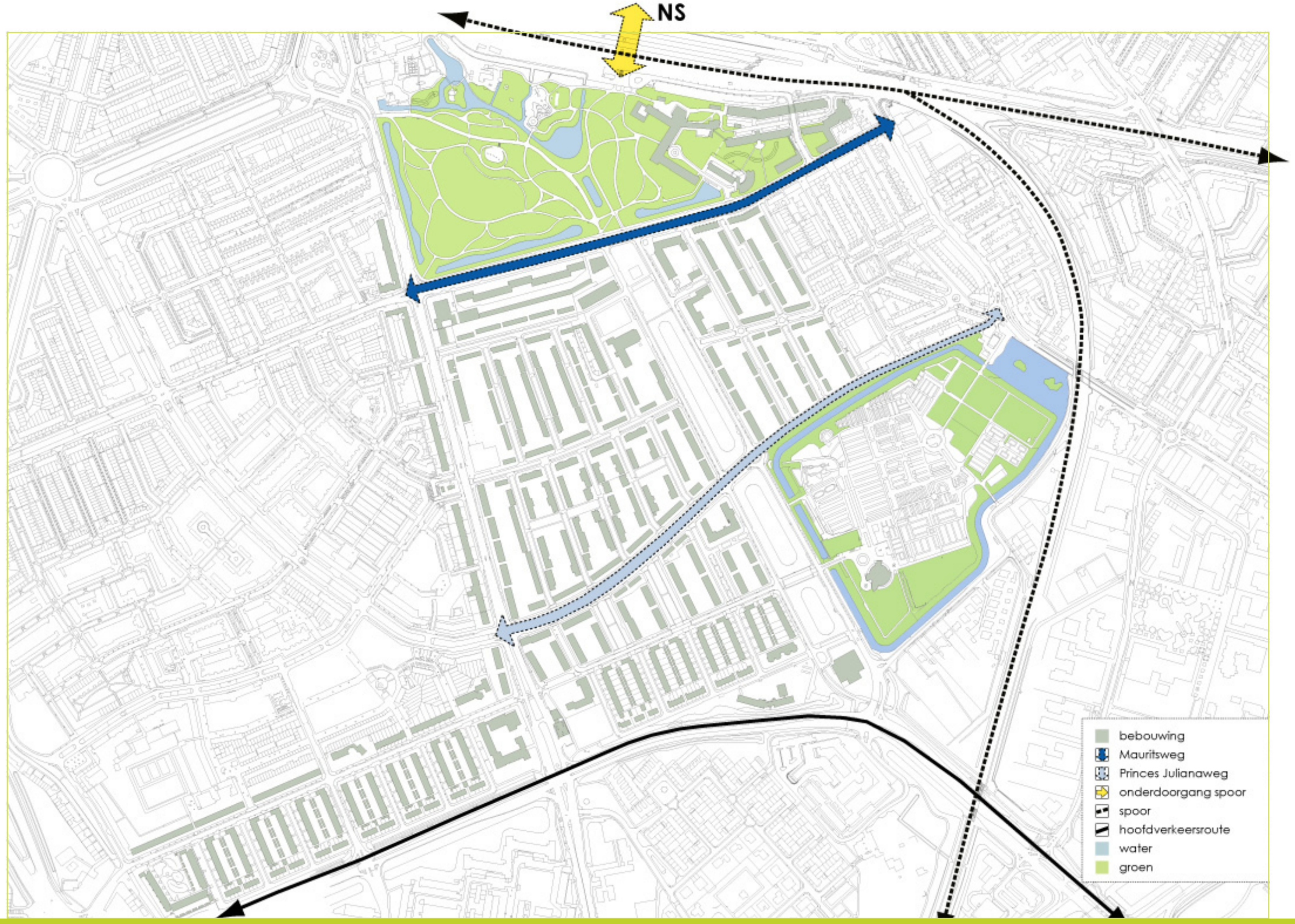
NS
bebouwing
Mauritsweg
Princes Julianaweg
onderdoorgang spoor
spoor
hoofdverkeersroute
water
groen

ONDERDELEN SECUNDAIRE STRUCTUUR

Dit is een driedimensionale uitwerking van de secundaire assen van Nieuw-Krispijn uit kaart 10. Belangrijk aspect van deze secundaire assen is de groene middenberm.

De Mauritsweg loopt langs het Weizigtpark en bestaat aan de noordzijde uit een scherm van bomen en struiken. Langs de zuidzijde van de weg is een lange wand bebouwd. Op de hoek staat een vooroorlogse kerk, hier sluit een aaneengesloten blok van in hoogte en rooilijn verspringende volumes op aan. Voor de kruising met de Nassauweg wordt de parkrand met een woontoren geaccentueerd, aan de overkant staat het politiebureau, met een verbijzonderde entree op de hoek.

Aan de noordkant van de Prinses Julianaweg staan blokken laagbouw die de koppen vormen van de evenwijdige stroken van eengezinswoningen dwars op de secundaire as. Aan de zuidkant vormen blokjes van twee bejaardenwoningen de koppen van evenwijdige stroken middelhoogbouw.

BEBOUWINGSVELDEN

Nieuw-Krispijn bestaat uit drie zeer verschillende soorten bebouwing:

A Randen van portieketageflats (middelhoogbouw)

B Velden van laagbouw (eengezinswoningen)

C en D Een strook middelhoogbouw in een kamstructuur langs de Laan der Verenigde Naties en de Waldeck Piermontstraat

A
B
B
A
C
D
D
bebouwing
bebouwingsveld
water
groen

ONDERDELEN STRUCTUUR

Fotostrips van de onderdelen van de structuur van Nieuw-Krispijn, zoals te zien in de kaarten 8 tot en met 11.

1. Hoofdas: Nassauweg

2. Hoofdas: Krispijnseweg

3. Secundaire as: Prinses Julianaweg

4. Secundaire as: Mauritsweg

5. Nassauplein

A: Hoofdas Nassauweg

B: Hoofdas Krispijnseweg

C: Secundaire as Julianaweg

D: Secundaire as Mauritsweg

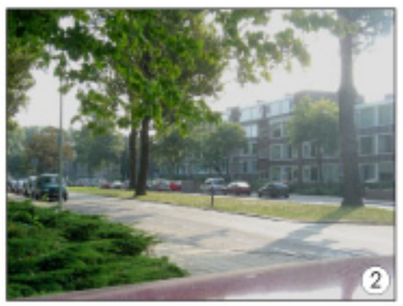

E: Nassauplein

STEDENBOUWKUNDIGE DETAILLERING

Op de foto’s zijn de stedenbouwkundige details van de wijk weergegeven. Deze details laten zien wat de relatie is tussen de collectieve en private ruimte, hoe de gebouwen in hun directe omgeving zijn geplaatst en hoe de historische elementen in het plan zijn ingepast.

Fotostrips

1. Groenstructuur

2. Erfafscheidingen

3. Plinten

4. Bijzondere bebouwing

5. Historische elementen (voor 1945)

A: Groenstructuur

B: Erfafscheidingen

C: Plinten

D: Bijzondere bebouwing

E: Historische elementen

WIJZIGINGEN

In de periode 1995-2004 heeft er een ingrijpende wijziging plaatsgevonden in het gebied tussen de Prins Bernhardstraat, Nassauweg, Prinses Julianaweg en Krispijnseweg. De eengezinswoningen, gebouwd in korrelbeton, waren in een bouwkundig slechte staat: de bewoners klaagden over geluidsoverlast, schimmel en slechte warmte-isolatie. Woningbouwvereniging Woondracht besloot tot de sloop van 69 woningen, waarvan 48 woningen plaats maakten voor 33 grotere nieuwbouwwoningen en 21 woningen voor meer groene openbare ruimten in de wijk. Bij 315 woningen werd een schilrenovatie toegepast, dat betekende een vervanging van de complete gevel.

Fotostrips

1. Nieuwbouw

2. Verrommeling

3. Vervlakking details van gebouwen

4. Speeltuintjes

5. Nieuwbouw en renovatie door Woondrecht

A: Nieuwbouw

B: Verrommeling

C: Vervlakking details gebouwen

D: Speelplaatsen

E: Woondrecht

COLOFON

Het ruimtelijk en cultuurhistorisch onderzoek naar de wijken Nieuw-Krispijn, Wielwijk en Crabbehof maakt onderdeel uit van de voorbereiding van de stedelijke vernieuwing van Dordrecht-West. Het werd uitgevoerd tussen augustus 2005 en mei 2006.

Geraadpleegde archieven: Gemeentearchief Dordrecht, Archief Provincie Zuid-Holland en Nederlands Architectuurinstituut.

Opdrachtgever :
Gemeente Dordrecht (Elise Mutter)

Onderzoek:
© Urban Fabric BV en Steenhuis stedenbouw/ landschap, Schiedam

Fotografie:
© Urban Fabric BV, Schiedam

Onderzoeksteam:
Paul Meurs en Marinke Steenhuis
Chawwah Six, Myrna Plomp en Joost Emmerik

Urban Fabric BV
Lange Haven 9,
3111 CA Schiedam

010 276.2723
www.urbanfabric.nl

Schiedam, mei 2006.